

# Związek Harcerstwa Polskiego

## REGULAMIN MUSZTRY HARCEREK



2023



# MUSZTRA HARCERSKA

Musztra jest jednym z elementów zbiorów harcerskich. Właściwie stosowana ma istotne znaczenie w harcerskim wychowaniu. Musztra usprawnia działania organizacyjne, stanowi oprawę uroczystości harcerskich, zwiększa bezpieczeństwo i porządek oraz wprowadza dyscyplinę.

Musztra harcerska oparta jest na wybranych elementach musztry wojskowej, są w niej także elementy typowe dla zajęć harcerskich. Zaleca się nauczanie musztry zgodnie z zasadą: opis z wyjaśnieniem i pokaz z ćwiczeniem.

**Uwaga: Musztra harcerek nie jest stosowana w gromadach zachowawczych i gromadkach skrzatowych.**

Zuchy i skrzaty mają swoje własne zwyczaje/ceremoniały musztry.

Patrz: podręczniki dla drużynowych zuchów i skrzatów.

*(Poniższy tekst jest oparty na „HARCERKA W MUNDURZE” wydaną przez Główną Kwaterę Harcerek w 1972 roku oraz na „REGULAMINIE MUSZTRY HARCERSKIEJ” wydanym przez Główną Kwaterę Harcerzy w Londynie w 1978 roku)*

# 1 ROZKAZODAWSTWO

Przełożona wyraża swoją wolę w formie ROZKAZU. Zaleca się, aby prowadząca stała przed frontem lub na prawym skrzydle szyku. Dowodzić należy z takiej odległości, aby móc objąć wszystkich wzrokiem.

Rozkazy, które mają być wykonane od razu, nazywamy KOMENDAMI.

Komenda składa się z zapowiedzi i hasła (np. „W lewo” – jest zapowiedzią; „zwrot!” – jest hasłem).

Po usłyszeniu zapowiedzi, harcerki stają na baczność i słuchają, jakie jest hasło. Po wysłuchaniu hasła, wykonują komendę.

Komenda musi być podana głosem stanowczym, opanowanym i równym. Zapowiedź komendy wypowiada się głosem donośnym i powolnie. Hasło, po krótkiej przerwie, krótko i ostro, np. „W prawo – zwrot”.

## **INSTRUKTORKA LUB HARCERKA WYDAJĄCA ROZKAZY** **ZAWSZE STOI NA BACZNOŚĆ.**

W razie popełnienia błędu podczas wydawania rozkazu lub wykonywania go, podaje się rozkaz „Wróć”. Jednostka przerywa wykonywany rozkaz i wraca do poprzedniego ustawienia.

Przy wydaniu pierwszej komendy, lub przy zmianie rozkazodawcy, obejmująca komendę, daje rozkaz „Na moją komendę, ...”. Przy większej ilości jednostek przejmująca komendę daje rozkaz „Całość, na moją komendę, ...”.

**Podczas okoliczności gdzie spotykają się jednostki z różnych terenów np. na akcji letniej lub na zlocie, ważne jest aby ustalić szyk, jednolitość rozkazów i musztry. Prowadzący powinni się spotkać przed uroczystością aby omówić przebieg i jednakowość wydawanych i wykonywanych komend.**

## 2 POSTAWY

### 2.1 Postawa „Bacność”

- Harcerka stoi nieruchomo i prosto
- Ciężar ciała rozłożony na obu stopach
- Stopy razem, jak najbliżej siebie
- Ręce opuszczone i wyprostowane w łokciach
- Palce razem, wyprostowane, dotykają ud
- Głowa lekko podniesiona
- Usta zamknięte
- Wzrok skierowany na wprost

### 2.2 Postawa baczna

- Nie jest staniem na „Bacność” lecz postawą sprężystą, wymagającą skupienie i szacunek
- Całość swobodna ale nie wymuszona
- Harcerka zachowuje tę postawę idąc lub stojąc

### 2.3 Postawa swobodna „Spocznij”

- Lewa noga wysunięta na lewo w skos (na pół stopy)
- Ciężar ciała na prawej nodze
- Ręce opuszczone swobodnie

### 2.4 Pozdrowienie harcerskie z ukłonem

- Harcerka staje w postawie bacznej
- Prawa ręka zgięta w łokciu
- Trzy palce skierowane do góry, kciuk pokrywa mały palec
- Harcerka mówi „Czuwaj”



### 2.5 Przyjmowanie postawy bacznej

Harcerka staje w postawie bacznej na komendę „Bacność” oraz bez komendy w następujących przypadkach:

- Przy składaniu ukłonu harcerskiego
- Podczas wydawania komend



### 3 ZBIÓRKI

Jednostki (zastęp, drużyna, obóz itp.) zbierają się w ustalonym szyku.

Szyk – Określone ustawienie harcerek lub jednostek harcerskich, w ugrupowaniu rozwiniętym lub marszowym. Harcerki ustawiają się w szyku zgodnie z podziałem organizacyjnym lub w sposób nakazany przez przełożoną.

Szykiem może być:

- Szereg
- Dwuszereg
- Rząd
- Dwójki
- Trójki
- Czwórki

lub Szyk - Ustalona wcześniej formacja

Zbiórki jednostki następują na rozkaz: „*Jednostka w ..... — zbiórka!*”

Harcerki stają w nakazanym szyku na spocznij, frontem do wydającej rozkaz, która stoi na baczność póki harcerki się nie ustawią. Pierwsza harcerka stoi trzy kroki przed i twarzą do wydającej rozkaz, reszta według wzrostu na lewo od pierwszej harcerki, zwracając uwagę na równanie i krycie. Odstęp między harcerkami w szeregu powinien być na szerokość dwóch dłoni, a odległość między szeregami na długość wyciągniętej ręki.

Harcerki stojące w drugim szeregu ustawiają się w ten sposób, aby patrząc na wprost widziały tylko harcerkę stojącą w pierwszym rzędzie, zachowując jednocześnie odległość wyciągniętej ręki. (W razie potrzeby przełożona może wydać komendę „Pokryj”).

Aby wyrównać szereg, przełożona wydaje komendę: „Baczność – równaj w prawo”. Wszystkie harcerki stoją na baczność kierując głowę w prawo i wyrównując palce u nóg do pierwszej harcerki w szeregu. W razie potrzeby prowadząca może wydać komendę: „W lewo – odbij”, gdzie harcerki odsuwają się w lewo na szerokość dwóch dłoni od harcerki na prawo, lub „W prawo – dobij” pokrywając miejsca w szeregu.

Po wyrównaniu, podaje komendę: „Baczność – spocznij”.

W szyku się NIE ROZMAWIA.

### **3.1 Występowanie**

Harcerka wywołana po nazwisku staje na baczność i odpowiada „Jestem”.

Z szeregu:

Komenda: „(Imię i nazwisko) – wystąp”

Wykonanie: Harcerka, lewą nogą ruszając, robi trzy kroki do przodu i staje na baczność.

Z dwuszeregu:

Komenda: „(Imię i nazwisko) – wystąp”

Wykonanie: Harcerka, lewą nogą ruszając, robi trzy kroki przed frontem jednostki i staje na baczność.

Jeśli występuje z pierwszego szeregu, kryjąca harcerka wstępuje na jej miejsce.

Jeśli występuje z drugiego szeregu, harcerka z pierwszego szeregu występuje jeden krok w prawo w skos przed front, robiąc przejście, po czym wraca na swoje miejsce.

Do przełożonej:

Komenda: „Zastępowe/drużynowe/itp. do mnie (do komendantki, do przybocznej, ...) – wystąp”.

Wykonanie: Po wystąpieniu z szeregu (*patrz wyżej*), harcerka idzie najkrótszą drogą do wskazanej osoby; zatrzymuje się na trzy kroki przed nią, staje na baczność, składa ukłon harcerski i melduje się. „Druhno komendantko (funkcja), (stopień), (imię i nazwisko), melduję się na rozkaz”.

### **3.2 Wstępowanie**

Komenda: „Wstąp”

Wykonanie: Harcerka składa ukłon harcerski, robi zwrot przez lewe ramię w kierunku swojego miejsca w szyku i wraca najkrótszą drogą na swoje miejsce, po czym przyjmuje postawę taką jak jednostka.

### **3.3 Rozejść się**

Wydająca rozkaz może określić w zapowiedzi w jakim kierunku lub formie rozkaz ma być wykonany. Jeżeli instrukcja jest dłuższa, należy ją przekazać przed wydaniem rozkazu.

Komenda: „W tył – rozejść się”

Wykonanie: Harcerki robią w tył zwrot przez lewe ramię i odchodzą z miejsca zbiórki.

Komenda: „Do namiotów – rozejść się”

Wykonanie: Harcerki idą najkrótszą drogą do namiotów.

Komenda: „Zastępami (drużynami, obozami ...) – odmaszerować”

Wykonanie: Zastępowa, (drużynowa, oboźna ...) przejmuje rozkazodawstwo.

Przejmująca komendę: „Na moją komendę do obozu/za mną – marsz”.

### **3.4 Odliczanie**

Komenda: „Kolejno – odlicz”

„Do dwóch (trzech, czterech, ...) – odlicz”

Wykonanie: Wszystkie harcerki stają na baczność. Pierwsza harcerka odlicza, zwraca głowę w lewo i staje na spoczyn. Następne harcerki odliczają, zwracają głowę w lewo i stają na spoczyn. Ostatnia harcerka, w chwili wymawiania liczby, zwraca głowę w kierunku przełożonej.

Przy odliczaniu w **dwuszeregu**, **trójszeregu**, itd. odliczają tylko harcerki w pierwszym szeregu.

Po odliczeniu przez harcerkę w pierwszym szeregu, harcerka oraz wszystkie harcerki za nią stają na spoczyn.

Jak ostatnia harcerka w pierwszym szeregu odliczy, harcerka, która ją kryje mówi „pełna”. Jeśli nikt jej nie kryje, ostatnia w drugim szeregu mówi „pusta”.

### **3.5 Zwroty**

Jeśli harcerki stoją na baczność, to po wykonaniu rozkazu zostają na baczność. Jeśli stały na spoczyn, to po wykonaniu rozkazu idą na spoczyn.

Komenda: „W lewo – zwrot”

Wykonanie: Zwrot 90° w lewą stronę, na pięcie lewej nogi i palcach prawej nogi, energicznie dostawić najkrótszą drogą prawą nogę.  
Spoczyn.

Komenda: „W prawo – zwrot”

Wykonanie: Zwrot 90° w prawą stronę, na pięcie prawej nogi i palcach lewej nogi, energicznie dostawić najkrótszą drogą lewą nogę. Spocznij.

Komenda: „W tył – zwrot”

Wykonanie: Zwrot 180° w lewą stronę (przez lewe ramię), na pięcie lewej nogi i palcach prawej nogi, energicznie dostawić najkrótszą drogą prawą nogę. Spocznij.

Komenda: „Na prawo – patrz”

Wykonanie: Zwrot głowy 45° w kierunku, gdzie coś się dzieje.  
Powrót głowy na wprost, na komendę „Bacność”.

### 3.5.1 Dwójki

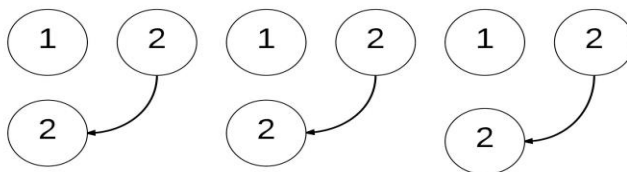
Jednostka odlicza do dwóch.

Komenda: „Dwójki – twórz”

Wykonanie: **Jedynki** robią zwrot w prawo.

**Dwójki** występują jednym krokiem (prawą nogą) w prawo w skos przed jedynkami, z jednoczesnym zwrotem w prawo; kończą wykonanie komendy w tym samym froncie i po lewej stronie jedynek. Tak ustawiona jednostka w szyku marszowym jest gotowa do marszu.

Po wykonaniu komendy harcerki stają w postawie „Spocznij”.



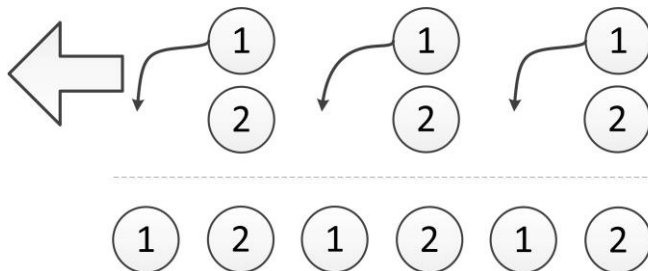
#### Z dwójek do szeregu - Jednostka stoi w szyku marszowym

Komenda: „W szereg – w lewo – front”

Wykonanie: **Dwójki** (harcerki w lewym rzędzie) wykonują zwrot w lewo.

**Jedynki** (harcerki w prawym rzędzie) występują jednym krokiem (lewą nogą), w lewo w skos, ze zwrotem w lewo; kończą wykonanie komendy w tym samym froncie i po prawej stronie dwójek.

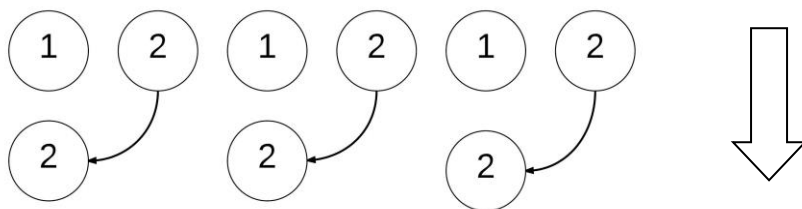
Po wykonaniu komendy, harcerki stają w postawie „Spocznij”.



**Kiedy jednostka stoi w szyku marszowym w rzędzie, a powinna stać w dwuszeregu, bo na apelu nie ma wystarczająco miejsca**

Komenda: „W lewo/prawo – zwrot”  
„Do dwóch – odlicz” (*patrz 3.5.1*)  
„Dwuszereg – twórz”

Wykonanie: **Dwójki** występują jednym krokiem (prawą nogą), w prawo w skos, przed jedynek. **Jedynki** stoją w miejscu. Po skończeniu komendy obie stają na spocznij.



### 3.5.2 Trójki

Jednostka odlicza do trzech.

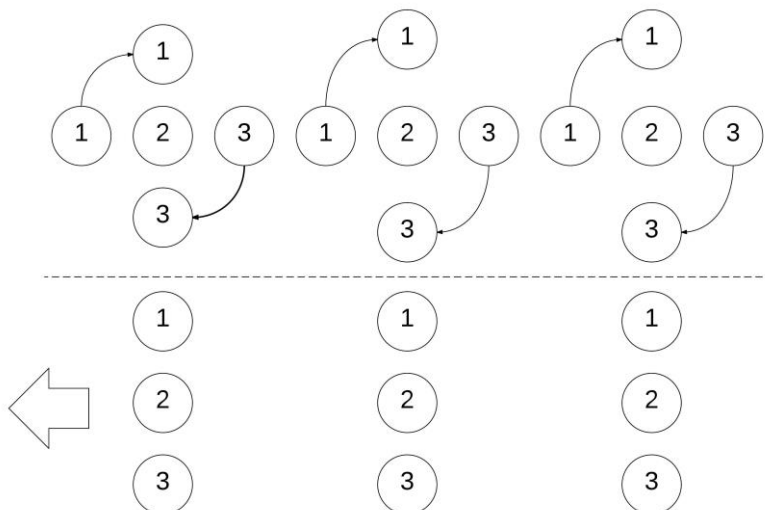
Komenda: „Trójki – twórz”

Wykonanie: **Jedynki** wstępują jednym krokiem (prawą nogą) w tył, w prawo w skos, za dwójki z jednoczesnym zwrotem w prawo; kończą wykonanie komendy w tym samym froncie i po prawej stronie dwójek.

**Dwójki** robią zwrot w prawo.

**Trójki** występują jednym krokiem (prawą nogą) w prawo w skos przed dwójki, z jednoczesnym zwrotem w prawo; kończą wykonanie komendy w tym samym froncie i po lewej stronie dwójek.

Po wykonaniu komendy harcerki stają na spoczynku.



**Kiedy jednostka stoi w szyku marszowym w rzędzie, a powinna stać w trójszeregu, bo na apelu nie ma wystarczająco miejsca**

Komenda: „W lewo/prawo – zwrot”  
„Do trzech – odlicz” (*patrz 3.5.2*)  
„Trójszereg – twórz”

Wykonanie: **Trójki** występują jednym krokiem (prawą nogą), w prawo w skos, przed dwójki. **Dwójki** stoją w miejscu. **Jedynki** robią krok (lewą nogą) do tyłu w lewo w skos. Po skończeniu komendy wszystkie stają na spoczynku.

### 3.5.3 Czwórki z szeregu

Jednostka odlicza do czterech.

Komenda: „Czwórki – twórz”

Wykonanie: **Jedynki** robią zwrot w prawo.

**Dwójki** występują jednym krokiem (prawą nogą) w prawo w skos przed jedynek, z jednoczesnym zwrotem w prawo; kończą wykonanie komendy w tym samym froncie i po lewej stronie jedynek.

**Trójki** występują dwa kroki (zaczynając prawą nogą) w prawo w skos, z jednoczesnym zwrotem w prawo; kończą wykonanie komendy w tym samym froncie i po lewej stronie dwójki.

**Czwórki** występują trzy kroki (zaczynając prawą nogą) w prawo w skos, z jednoczesnym zwrotem w prawo; kończą wykonanie komendy w tym samym froncie i po lewej stronie trójki.

Po wykonaniu komendy harcerki stają na spoczynku.

### 3.5.4 Czwórki z dwuszeregu

Jednostka zaczyna od dwuszeregu. Odlicza do dwóch.

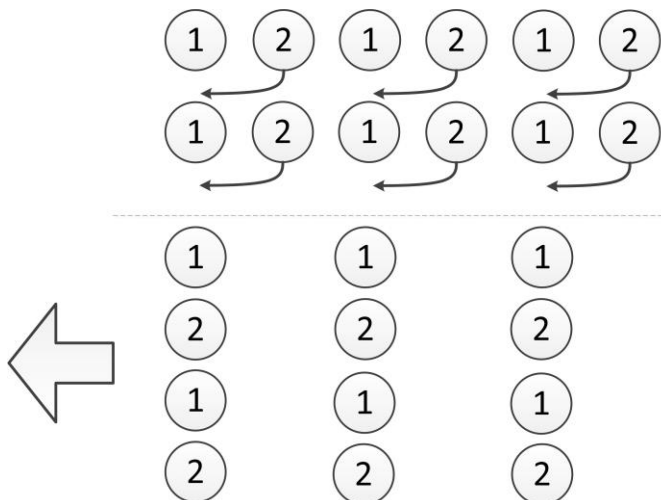
Komenda: „Czwórki – twórz”

Wykonanie: Podobnie jak dwójki

**Jedynki** robią zwrot w prawo.

**Dwójki** występują jednym krokiem (prawą nogą) w prawo w skos przed jedynekami, z jednoczesnym zwrotem w prawo; kończą wykonanie komendy w tym samym froncie, co jedynek.

Po wykonaniu, komendy harcerki stają na spoczynku.



### **3.6 Marsz**

Komenda: „*Jednostka* (drużyna, zastęp, ...) – *kierunek* (naprzód, na lewo, na prawo, za mną,...) – marsz”

Wykonanie: Rozpoczynając lewą nogą, harcerki maszerują trzy kroki na baczność\* i na wprost, po czym przechodzą na spocznij i maszerują w nadanym kierunku.

\* *Marsz na baczność* – patrz 3.8

### **3.7 Zatrzymywanie**

Komenda: „Drużyna – stój”

Wykonanie: Słowo „stój” jest wypowiedziane w momencie wykroczenia prawą nogą. Harcerka robi jeszcze jeden krok, stawia lewą nogę i przystawia prawą nogę. Następnie staje na spocznij.

Komenda: „Czoło – stój”

Wykonanie: Czołowe harcerki jednostki stają natychmiast (tak jak „stój” wyżej), pozostałe dochodzą do poprzedniczek i zatrzymują się bez osobnej komendy. Następnie stają na spocznij.

### **3.8 Oddawanie honorów w marszu**

Komenda: „Baczność – na prawo\* – patrz”

Wykonanie: Harcerki zwracają głowę w nadanym kierunku, patrzą na przełożoną (lub inny powód komendy, np. poczet sztandarowy). Nawet jeśli harcerki nie usłyszą tej komendy, przed rozpoczęciem defilady/marszu mają wytłumaczone, czego mają się spodziewać i na co zwracać uwagę np. przechodząc koło odbierających defiladę, patrzą w kierunku akcji.

Ukłon harcerski składają tylko instruktorki i prowadząca jednostkę.

Gdy ostatnia harcerka minie przełożoną, prowadząca wydaje komendę.

Komenda: „Baczność”

Wykonanie: Harcerki zwracają głowę na wprost.

Komenda: „Spocznij”.

**\* *Kierunek wzroku „na prawo” ZAWSZE oznacza - patrzeć w prawidłowym kierunku, czyli tam gdzie coś się dzieje.***

### **3.9 Wizytacje na zbiórkach**

Podczas wizyty Hufcowej, Komendantki Chorągwi lub innej zwierzchniczki w czasie zbiórki, drużyna przyjmuje postawę baczną, drużynowa składa raport bez specjalnego ustawiania dziewcząt. Składająca raport mówi: „Drużyna – baczność. Do raportu – patrz. Czuwaj, Družno Drużynowo (Hufcowo, Komendantko Chorągwi, Wizytatorko, itp.). (Stopień) (imię i nazwisko) (funkcja) zgłasza zastęp (drużynę, itp.) (*wymienić nazwę jednostki*) – stan ... obecnych ... nieobecnych... w tym usprawiedliwionych.... Spocznij”. Po czym krótko wyjaśnia, co się obecnie na zbiórce odbywa.

### **3.10 Rozkazy**

Rozkaz drużynowej odczytuje się w razie potrzeby, lecz nie na każdej zbiórce. Wszystkie inne rozkazy (Hufcowej, Komendantki Chorągwi, itp.) omawia się, a odczytuje tylko w razie specjalnego nakazu/potrzeby.

Forma odczytywania rozkazu: „Baczność! ZHP, Chorągiew Harcerek... (*odczytanie nagłówka*), data, rozkaz l.p., spocznij”. Czyta się treść rozkazu. „Baczność! Czuwaj, podpisała... (*imię i nazwisko, stopień, funkcja*), spocznij!”. Czytająca rozkaz stoi na baczność. Po usłyszeniu swojego imienia/nazwiska odczytanego w rozkazie, harcerka staje na baczność na trzy sekundy mówiąc „Jestem”.

## **4 WYSTĄPIENIA NA ZEWNĄTRZ**

Przy wystąpieniach na zewnątrz obowiązuje:

- a) Ścisłe przepisowe umundurowanie.
- b) Ścisłe przestrzeganie dobrej postawy i musztry.
- c) Przy śpiewie i w czasie marszu przez miasto odpowiedni dobór piosenek (zwrócić uwagę na ich treść i nastrój).
- d) Na uroczystościach – postawa odpowiednia do chwili z zaznaczeniem szacunku dla władz.
- e) W czasie defilady postawa baczna. Defilada rozpoczyna się na komendę: „Baczność – na prawo – patrz!”, kończy się na komendę: „Baczność – spocznij”. Prowadząca idąc w postawie bacznej zwraca głowę w kierunku przyjmujących defiladę i składa ukłon harcerski. Dziewczęta w postawie bacznej zwracają głowy w tym samym

kierunku. O ile defilada odbywa się ze sztandarem, sztandarowa niesie go na prawym ramieniu. Zastępowe oddają honory, niosąc chorągiewki/proporczyki pionowo przy lewym ramieniu, prawe ramię zgięte poziomo, trzy palce, jak przy składaniu ukłonu harcerskiego, na drzewcu poniżej lewego ramienia. Należy unikać przesady i form zbyt sztywnych.

## 5 ZACHOWANIE SIĘ W CZASIE MSZY ŚWIĘTEJ

- a) Jednostka przychodzi do świątyni lub miejsca modlitwy w ustalonym czasie i odpowiednim nastroju.
- b) W czasie Mszy Świętej harcerki stosują się do przepisów liturgicznych. Stoją na baczność w czasie Ewangelii, śpiewania „Boże, coś Polskę”, modlitwy harcerskiej i Apelu Jasnogórskiego.
- c) Sztandar/Proporzec – jeśli obecny jest Przenajświętszy Sakrament, przy przyjściu przed ołtarz i przy odejściu, harcerka trzymająca sztandar pochyla go przed siebie, po czym podnosi sztandar w górę i włącznie z asystą przechodzi na miejsce wyznaczone, względnie wychodzi. Jeśli nie ma Przenajświętszego Sakramentu sztandarowe zatrzymują się przed ołtarzem, pochylają głowę i przechodzą na wyznaczone miejsce.
- d) Na Ewangelię, Przeistoczenie i Podniesienie przed komunią – sztandar pochyla się do przodu. Sztandarowa i asysta, czyli poczet sztandarowy, stoją zawsze na baczność i nie uczestniczą w śpiewie. Poczet sztandarowy powinien być zmieniany regularnie podczas nabożeństwa, ale w taki sposób, aby nie rozpraszać uwagi zgromadzenia.
- e) Odprowadzenie sztandaru z kościoła. Poczet sztandarowy wychodzi z kościoła. Prowadząca instruktorka zwołuje zbiórkę, aby sztandar lub sztandary oficjalnie odmaszerować i zwolnić, po czym wydaje następujące rozkazy:
  - a. „(Całość) Na moją komendę – baczność!”
  - b. „Sztandarowi – cześć!” lub „Sztandarom – cześć!” Wszyscy stają na baczność. Instruktorzy składają ukłon harcerski
  - c. „Sztandar – Odmaszerować!” lub „Sztandary – odmaszerować” lub „Poczet – odmaszerować”
  - d. „Baczność – Spocznij!”

## 6 APEL DRUŻYNY/OBOZU/BIWAKU

Przed przyjściem na apel, zastępowa przygotowuje swój zastęp do raportu. Robi inspekcję mundurów i odlicza. Następnie przemaszerowuje na apel i ustawia zastęp w umówionym szyku. Główna komenda obozu staje we własnym szeregu w umówionym szyku.

Apel rozpoczyna się punktualnie o umówionej porze.

Oboźna wydaje komendę: „Zastępowe – raport”.

Zastępowe wydają komendę swoim zastępom.

Komenda: „Baczność – na prawo – patrz”.

Zastępowe podchodzą do prowadzącej i stają w szeregu trzy kroki przed nią. Następuje jednoczesne składanie ukłonu harcerskiego. Druhna odbierająca raport podchodzi do pierwszej zastępowej od swojej lewej strony szeregu. Druhna odbierająca i pierwsza zastępowa składa ukłon harcerski ponownie i pierwsza zastępowa melduje jednostkę. Po zakończeniu raportów wszystkie składają jednocześnie ukłon harcerski.

### 6.1 Meldowanie

Po złożeniu ukłonu harcerskiego, zastępowa mówi, „Czuwaj Druhno ...., stopień, imię, nazwisko, funkcja (składającej raport) melduje...(treść meldunku)”. Przykład treści: „Czuwaj, Druhno Drużynowo. Pionierka Zosia Kowalska, zastępowa, melduje zastęp „Sowy” na apelu, stan 10, obecnych 5, 5 na służbie w kuchni”.

Po odebraniu raportu prowadząca składa ukłon harcerski, przechodząc jednocześnie krokiem w prawo do następnej zastępowej.

Pierwsza i druga zastępowa składają ukłon harcerski jednocześnie. Następnie prowadząca odbiera raport od drugiej zastępowej i tak dalej.

Po odebraniu raportu od ostatniej zastępowej druhna odbierająca raport przechodzi na środek przed zastępowe, składa ukłon harcerski i daje komendę: „Zastępowe – wstąp”.

Zastępowe wracają do swoich zastępów i wydają komendę swoim zastępom.

Komenda: „Baczność – spocznij”.

Następnie oboźna (lub przyboczna) składa raport komendantce (drużynowej), jak powyżej. Raport jest kolejno składany każdej obecnej funkcyjnej o wyższej randze (np. hufcowa, komendantka chorągwi, naczelniczka).

Na obozie lub biwaku odczytany jest rozkaz [patrz sekcja 3.10].

## **6.2 Rozkaz**

Odczytanie rozkazu następuje wraz z komendami: „Bacność”, odczytanie nagłówka, daty, rozkaz L. .. „Spocznij”, odczytanie treści rozkazu, „Bacność, Czuwaj, podpisała...., spocznij” [patrz sekcja 3.10].

Rozkaz na obozie pokrywa: służby, ogólny program, punktację, wizytacje itp.

## **6.3 Flagi, Hymn**

Do uroczystego podniesienia flag (w zależności od kraju – polskiej flagi lub obu flag – polskiej i kraju zamieszkania), prowadząca wyznacza przed apelem dwie harcerki zasługujące na specjalne wyróżnienie lub poczet flagowy.

- Komenda: „Flagowe do podniesienia/opuszczenia flag – wystąp”.
- Flagowe wymaszerowują w prostej linii do masztu. Składają ukłon harcerski do flag (nie do masztu). Następnie przygotowują linki do wciągnięcia/ściągnięcia flag. Gdy flagowe są gotowe mówią: „Gotów”.
- Prowadząca wydaje komendę: „Bacność – flagom cześć”.
- Harcerki stają na bacność. Dowodzące jednostkami oraz obecne instruktorki składają ukłon harcerski. Wszyscy śpiewają hymn.
- Flagowe wciągają/ściągają flagi. Gdy flagi są w pełni podniesione/ściągnięte i hymn kompletnie zakończony, prowadząca mówi „Bacność”.
- Flagowe zawiązują linki. Po skończeniu prowadząca wydaje komendę „Spocznij”. „Flagowe – wstąp”. Kiedy flagi są zdejmowane z masztu, poczet nie salutuje do pustego masztu.

Podczas podnoszenia, ewentualnie przy opuszczeniu flag należy odśpiewać jedną zwrotkę „Wszystko, co nasze” lub „Święta miłości”. Wieczorem może być śpiewana modlitwa harcerska. Hymn państwowy powinien być śpiewany tylko w uroczystych momentach np.: na pierwsze podniesienie flag, zakończeniu obozu, po Przyrzeczeniu.

## **6.4 Zakończenie apelu**

Komenda: „Baczość – spocznij – zastępami – odmaszerować”.  
Zastępowe przejmują prowadzenie zastępów w pożądanym kierunku.

## **7 APEL KILKU JEDNOSTEK**

Jeśli apel odbywa się przy większej ilości jednostek np. 2-3 drużynach, obozach, szczepach, hufcach itd. prowadząca ustala szyk. Główna komenda oraz honorowi goście stają we własnym szeregu w umówionym szyku.

Apel rozpoczyna się punktualnie o umówionej porze.

Prowadząca wydaje rozkaz: „Całość na moją komendę Baczość.

Drużynowe/Szczepowe/Komendantki – raport”.

Przygotowujące mówią: „Drużyna/Szczep/Obóz – na prawo – patrz”.

### **7.1 Meldowanie [patrz sekcja 6.1]**

### **7.2 Rozkaz [patrz sekcja 3.10 i 6.2]**

Rozkaz na obozie pokrywa: służby, ogólny program, punktacja, wizytacje itp.

### **7.3 Flagi, Hymn [patrz sekcja 6.3]**

### **7.4 Zakończenie apelu**

Komenda: „Baczość – spocznij. Jednostkami – odmaszerować”.

Funkcyjne przejmują prowadzenie jednostek w pożądanym kierunku.

## **8 PRZYRZECZENIE**

Obrzęd jest zbiorem zwyczajów, tradycji i symboli. Obrzędy wprowadzają specyficzny nastrój i potrafią wpłynąć na samopoczucie harcerki w drużynie, integrują i inspirują harcerki. Obrzędowość jest głównym składnikiem tradycji jednostek harcerskich. Każda jednostka ma swój charakter i tożsamość.

Obrzędy powinny odgrywać aktywną rolę w życiu hufca, szczepu, drużyny i zastępu – nie tylko na rozpoczęcie roku harcerskiego, ale w codziennym życiu jednostki. Należy pamiętać, że istnieją obrzędy: codzienne, tradycyjne i wielkie.

Elementy Obrzędu powinny zawierać:

- Radość
- Symbolikę
- Znak tajemny
- Formalność regulaminową
- Osobiste zaangażowanie

Obrzędowość związana z Przyrzeczeniem może być różna, zależnie od tradycji środowiska i warunków miejscowych. Przyrzeczenie jest przede wszystkim wewnętrznym świętem dla drużyny/szczepu, i powinno się odbywać na biwakach, obozach, zimowiskach, a nie na scenie czy w klasie szkolnej.

Przyrzeczenie składać może dziewczynka po zdobyciu stopnia ochotniczki. Przyrzeczenie jest aktem pasującym dziewczynkę na harcerkę. Przyrzeczenie jest właśnie stwierdzeniem tej szczerzej woli wobec siebie i siostr – harcerek. Przyrzeczenie nakłada na dziewczynkę poważne i niełatwe obowiązki. Musi być ich świadoma, powinna być gotowa do ich przyjęcia. Za tę gotowość odpowiada nie tylko sama dziewczynka, ale i drużynowa oraz instruktorka, które ją do Przyrzeczenia dopuszczają.

Prawo przyjmowania Przyrzeczenia mają podharcmistrynne i harcmistrynne.

### **Obrzęd na Przyrzeczenie**

Przed Obrzędem należy pamiętać o następującym:

- Specjalne miejsce (wybrać miejsce, które ma szczególne znaczenie dla jednostki)
- Sztandar szczepu/hufca (jeśli nie ma sztandaru, to musi być polska flaga), ognisko
- Instruktorka do przyjęcia Przyrzeczenia od harcerki. Instruktorka musi znać rotę Przyrzeczenia.
- Harcerki (jeśli możliwe z jednostki) tylko po Przyrzeczeniu
- Rozkaz dopuszczający harcerkę do Przyrzeczenia
- Krzyż harcerski
- Książeczka służbowa.

Podczas Obrzędu

- Harcerka, która będzie składać Przyrzeczenie
- Chrzestna matka

- Poważna atmosfera
- Odczytanie rozkazu
- Podczas obrzędu nie robi się zdjęć, nie nagrywa wideo. Obrzęd powinien zostać w pamięci uczestniczki obrzędu. Zdjęcia można zrobić po obrzędzie.

Obrzęd Przyrzeczenia składa się z następujących zasadniczych momentów:

- a) Wprowadzenie harcerki przez jej drużynową w przygotowane przez jednostkę tło.
- b) Instruktorka przyjmująca Przyrzeczenie pyta harcerkę, czy chce złożyć Przyrzeczenie.
- c) Przymaszerowanie sztandaru/polskiej flagi.
- d) Odczytanie rozkazu. Dodatkowo można odczytać, „Chodź, złóż Przyrzeczenie” (*patrz podręcznik „Tropicielka”*).
- e) Harcerka składa Przyrzeczenie przez złożenie trzech palców w formie ukłonu na fładze polskiej, harcerskim sztandarze, krzyżu, nad ogniskiem, lub innymi elementami przyrody. Chrzestna matka (np. drużynowa, mentorka, harcerka-koleżanka po Przyrzeczeniu) kładzie 3 palce na prawym ramieniu harcerki. Harcerka mówi słowa Przyrzeczenia lub powtarza za instruktorką przyjmującą Przyrzeczenie. W sytuacji, gdzie więcej harcerek składa Przyrzeczenie, Przyrzeczenie każdej harcerki odbywa się pojedynczo.

***„Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłuszną Prawu Harcerskiemu. \* ”***

- f) Instruktorka przypina harcerce krzyż, podaje rękę i mówi, „Przyjmuję cię do Związku Harcerstwa Polskiego”.
- g) Po złożeniu przez harcerkę Przyrzeczenia drużyna śpiewa hymn harcerski lub inną uroczystą pieśń, jak np.: „Iż będziem trwać”, „Idziemy w jasną” lub „Pod lilii znakiem”.
- h) Odmaszerowanie sztandaru.

Można też przeprowadzić krótki bieg na przeżycie, aby tematowo przygotować harcerki do Przyrzeczenia.

\* W poczęgólnych krajach osiedlenia, po złożeniu Przyrzeczenia może być, w razie potrzeby, dodawane zdanie o lojalności harcerki dla danego kraju: „Złóż

teraz przyrzeczenie lojalności: *Przyrzekam lojalną i rzetelną pracę dla...(kraju zamieszkania)*". Decyzja w tej sprawie należy do Zjazdu Okręgu.

## 9 SZTANDAR

Zastępy mają proporczyki, drużyny mają proporce, a szczerpom, hufcom i chorągwiom przysługują prawo posiadania sztandarów. Po więcej informacji na temat rozmiarów i wymagań patrz Regulamin Organizacji Harcerek.

### 9.1 Cześć sztandarowi

Sztandar jest symbolem i wyrazem naszego szacunku dla symboli harcerskich. Gdy indywidualna harcerka lub instruktorka spotyka przechodzący sztandar szczerpu/hufca/chorągwi:

Komenda: Nie ma komendy

Wykonanie: Harcerka staje na baczność frontem do sztandaru aż poczet ją minie.

Instruktorka staje na baczność frontem do sztandaru i składa ukłon harcerski.

Gdy grupa harcerek spotyka przechodzący sztandar, dowodząca harcerka/instruktorka wydaje komendę:

Komenda: „Baczność – na prawo – patrz”.

Wykonanie: Harcerki stają na baczność i zwracają głowę w kierunku sztandaru.

Instruktorki stają na baczność i zwracają głowę w kierunku sztandaru i składają ukłon harcerski.

Procedura, gdy poczet sztandarowy wchodzi w obręb stojących szeregów jednostki, jest następująca:

Komenda wobec jednostki: „Baczność – sztandarowi – cześć”.

Harcerki stają na baczność i zwracają głowę w kierunku sztandaru.

Instruktorki oraz dowodzące jednostkami salutują. Jeżeli jednostka stoi w jednym froncie, poczet maszeruje wzdłuż jednostki na prawe skrzydło i staje w tym samym froncie co jednostka. Kiedy poczet staje na wyznaczonym miejscu, wydają się komendę: „Baczność – spocznij”.

Jeżeli sztandar/ry wchodzi/wchodzą do kościoła, na plac apelowy, przed większą liczbę harcerek:

Komenda wobec wszystkich: „Całość na moją komendę - Bacność – sztandarowi/rom – cześć”.

Kiedy poczet staje na wyznaczonym miejscu, wydaje się komendę: „Bacność – spocznij”.

W wypadku, gdy jednostka nie odprowadza sztandaru, odmarsz sztandaru odbywa się w sposób następujący:

Komenda wobec jednostki: „Bacność – sztandarowi – cześć”.

Komenda wobec pocztu: „Poczet/Pocztę – odmaszerować”.

Po odejściu pocztu, podaje się komendę: „Bacność – spocznij”.

## 9.2 Poczet sztandarowy

Służbę przy sztandarze pełnią trzy harcerki tworząc poczet sztandarowy (zmieniane w ciągu dłuższej trwających uroczystości przez inne). Jedna z harcerek trzyma sztandar (sztandarowa), dwie pozostałe tworzą wartę (asysta). Służba przy sztandarze powinna być traktowana jako odznaczenie i zaszczyt. Mogą ją pełnić tylko te dziewczęta, które swoją postawą harcerską, a także wyglądem zewnętrznym na to zasłużyły.

Sztandarowa i asysta muszą być po Przyrzeczeniu.

Poczet ze sztandarem nigdy nie maszeruje sam. Jest zawsze prowadzony przez funkcyjną (drużynową lub przyboczną) w drużynie, przez instruktorkę w większej jednostce, przez oboźną lub członkinię komendy na obozie.

Funkcyjna prowadząca stoi i maszeruje na prawym skrzydle pocztu, wydaje komendy i czuwa nad zmianami. (W miarę możliwości zmiany siedzą najbliżej pocztu.) Przy oddawaniu honorów sztandarowi, składa ukłon harcerski.

Sztandarowa: Jest odpowiedzialna za sztandar, wykonuje odpowiednie chwytę i ruchy sztandarem.

Asysta: W razie potrzeby zmienia sztandarową, pomaga przy zwijaniu sztandaru. **W żadnym wypadku nie saltuje.**

Umundurowanie: Mundur musi być pełny, przepisowy i jednolity w poczcie. Białe rękawiczki.

Poczet sztandarowy NIE NOSI jakichkolwiek ozdób i szarf żadnego rodzaju.

Mundur harcerski jest sam w sobie strojem najgodniejszym do towarzyszenia sztandarowi i nie potrzeba go niczym upiększać. Przy wnoszeniu i wynoszeniu z pomieszczenia oraz przy przejściu przez ulicę (o ile to nie jest defilada),

sztandar winien być zwinięty. Rozwijamy i zawijamy go z szacunkiem. Sztandar należy zwijać zaraz po zakończeniu uroczystości i upewnić się o jego dbałym przechowaniu (np. po wyjściu z kościoła, po Przyrzeczeniu itp.).

W razie, gdyby któraś z harcerek w poczcie sztandarowym źle się poczuła, powinna jak najszybciej zdjąć nakrycie głowy, informując, że potrzebuje natychmiastową zmianę.

W razie, gdyby były tylko trzy harcerki do sztandaru, poczet sztandarowy staje w określonym miejscu, po czym asysta siada. Następnie zmieniają sztandarową według potrzeby. Po Mszy Świętej asysta dołącza do sztandarowej i razem wymaszerowują.

### **9.2.1 Sztandar w marszu**

Poczet idzie trójką w ugrupowaniu rozwiniętym (szeregu), 3 metry za dowodzącą i w nogę za nią. Sztandarowa kryje dowodzącą, a asysta równa. W wąskich przejściach prawa asysta bez komendy wysuwa się do przodu, za nią idzie sztandarowa, z tyłu lewa asysta. Po wyjściu na szerszą drogą, asysta wraca na swoje miejsce.

Oprócz przemarszu przed szeregami, poczet sztandarowy nie może być prowadzony sam. Na dalsze przemarsze idzie przed swoją jednostką albo towarzyszy mu drużyna honorowa, składająca się z najmniej dwóch trójek. Jeżeli drużyna maszeruje ze sztandarem, to drużynowa prowadzi poczet sztandarowy, za pocztem idzie drużyna, prowadzona przez przyboczną.

Jeśli hufiec idzie ze sztandarem, na czele idzie hufcowa, jako komendantka całości, za nią dowodząca pocztem, poczet sztandarowy, instruktorki i kolejno drużynowa – jednostka, drużynowa – jednostka.

### **9.2.2 Trzymanie sztandaru na ramieniu**

Kiedy poczet ma ruszyć, dowodząca daje komendę: „Sztandar – do marszu”. Wykonanie: Sztandarowa podnosi sztandar, opiera drzewiec na prawym ramieniu pod kątem 45<sup>0</sup>, tak by sztandar swobodnie zwiślał tuż za nią, ale nie kładł się na jej plecach. Prawą rękę trzyma wzdłuż drzewca, przytrzymując w pobliżu ramienia lewą ręką, zgiętą w łokciu. Komenda: „Poczet – za mną – marsz”.

## **9.3 Postawa przy sztandarze**

### **9.3.1 Trzymanie sztandaru w miejscu**

Poczet zawsze stoi na baczność. W razie długiej uroczystości poczet stoi w postawie bacznej ale ciało jest rozluźnione.

Sztandarowa opiera drzewiec o ziemię (podłogę) przy czubku prawego buta.

### **9.3.2 Prezentowanie sztandaru**

Prawa dłoń trzyma drzewiec na wysokości ramienia, a lewa na wysokości pasa.

Sztandarowa prostuje prawą rękę – drzewiec pozostaje przy czubku prawego buta sztandarowej – i pochyla sztandar do przodu.

Gdy poczet stoi przed ołtarzem, automatycznie, bez rozkazu, prezentuje sztandar na:

Ewangelię  
Przenajświętszy Sakrament podczas Przeistoczenia i  
Podniesienia przed komunią

Ponadto poczet prezentuje sztandar w następujących okolicznościach:

Przy apelach poległych  
Przy opuszczaniu trumny do grobu podczas uroczystości  
pogrzebowych

### **9.3.3 Trzymanie sztandaru na ramieniu**

Maszerując ze sztandarem, sztandarowa opiera drzewiec na prawym ramieniu pod kątem  $45^{\circ}$ , prawą rękę trzyma wzdłuż drzewca.

## **9.4 Zmiana pocztu sztandarowego**

Poczet odbierający sztandar, prowadzony przez dowodzącą funkcyjną, maszeruje w szeregu w kolejności w jakiej będzie stał przy sztandarze.

Poczet odbierający zatrzymuje się za poczem zdającym na komendę: „Czoło – stój”.

Komenda dowodzącej: ”W lewo (prawo) – zwrot”.

Wykonanie: Poczet odbierający staje za plecami zdającego, tworząc dwuszereg.

Sztandarowe pocztu odbierającego wyciąga dłoń i chwyta drzewiec sztandaru, a sztandarowa pocztu zdającego, puszcza drzewiec.

Komenda dowodzącej: „Krok naprzód – marsz”.

Wykonanie: Oba pocztu wykonują ten rozkaz.

Poczet zdający, na komendę, robi: „W prawo (lewo) – zwrot”; „Za mną – marsz”.

Wykonanie: Poczet jest odprowadzony przez dowodzącą. Nikt nie salutuje.

## **9.5 Zwroty ze sztandarem**

W lewo (prawy) zwrot:

Komenda: „Poczet w lewo (prawy) – zwrot”

Wykonanie: Lewa (prawy) asysta robi w lewą (prawy) nogą krok w tył w lewo (prawy) w skos.

Sztandarowa robi zwrot w lewo (prawy).

Prawa (lewa) asysta robi lewą (prawy) nogą krok w lewo (prawy) w skos.

## **9.6 Wejście/wyjście ze sztandarem z Kościoła**

Poczet wchodzi/wychodzi z procesją do Kościoła.

Gdy poczet dochodzi do linii pierwszej ławki:

- Zatrzymuje się,
- Staje na baczność i prezentuje sztandar, jeśli w kościele jest Przenajświętszy Sakrament, jeśli nie ma, staje na baczność,
- Po krótkiej chwili (3 sekundy), przechodzi najkrótszą drogą na wyznaczone miejsce.

## **9.7 Poświęcenie sztandaru**

Na początku Mszy, chrzestni wnoszą sztandar z procesją i kładą na stole tak, aby część sztandaru zwisała luźno. Po Mszy, przed Błogosławieństwem:

Komenda: „Całość na moją komendę – baczność”.

Ksiądz święci sztandar.

Komenda: „Spocznij”.

### 9.7.1 Wbijanie gwoździ

Kolejno według „starszeństwa” – (kolejność gwoździ na sztandarze) fundatorzy podchodzą do sztandaru i symbolicznie wbijają gwoźdź.

### 9.7.2 Przekazanie sztandaru w czasie poświęcenia

Komenda: „Baczność – chrzestni do sztandaru – wystąp”.

Chrzestni podnoszą sztandar i trzymają pionowo.

Czytanie rozkazu nadania sztandaru.

Chrzestna matka do Komendantki Chorągwi: „Proszę przekazać poświęcony sztandar Szczepowej Szczepu \_\_\_\_\_”.

Komendantka Chorągwi składa ukłon harcerski, bierze sztandar do ręki.

Komendantka Chorągwi do Hufcowej: „Proszę przekazać poświęcony sztandar Szczepowej Szczepu \_\_\_\_\_”.

Hufcowa składa ukłon harcerski, bierze sztandar do ręki.

Hufcowa – daje komendę: „Druhna Szczepowa – do mnie wystąp”.

Szczepowa podchodzi do sztandaru, klęka na prawym kolanie, całuje dolny róg sztandaru: „Ślubuję wierność sztandarowi”.

Powstaje, bierze sztandar do ręki.

Szczepowa – daje komendę: „Poczet sztandarowy – wystąp”.

Poczet sztandarowy podchodzi do sztandaru, jeżeli jest instruktorka w poczcie, to instruktorka składa ukłon harcerski.

Szczepowa: „Oddaję Wam sztandar pod Waszą opiekę. Brońcie jego honoru. Bądźcie mu zawsze wierne”.

Poczet sztandarowy klęka na prawe kolano i kolejno całuje sztandar.

Poczet sztandarowy: „Przyrzekamy, że będziemy wiernie dbały o honor naszego sztandaru”.

Szczepowa podaje sztandar pocztowi sztandarowemu.

Szczepowa daje komendę: „Szczep – do ślubowania – wystąp”.

Sztandarowa obniża sztandar, wszystkie instruktorki szczepu, podchodzą do sztandaru, i składają ukłon harcerski.

Następnie, harcerki podchodzą i składają ukłon harcerski.

Komenda: „Całość na moją komendę – bacność”.  
„Sztandarowi – cześć”.

Wykonanie: Szczep staje na bacność, wszyscy składają ukłon harcerski.

Hymn Harcerski

Komenda: „Bacność”.  
„Poczet - odmaszerować”.

### **9.7.3 Przekazanie sztandaru nowej szczepowej / hufcowej / komendantce chorągwi**

Komenda: „Bacność – poczet sztandarowy – przymaszerować.”  
Sztandarowe podnoszą sztandar i trzymają pionowo.

Czytanie rozkazu zmiany funkcyjnej.

Najwyższa funkcją mówi: „Proszę przekazać sztandar Szczepowej Szczepu  
\_\_\_\_\_/Hufcowej Hufca \_\_\_\_\_/...”.

Ustępująca funkcyjna składa ukłon harcerski, bierze sztandar do ręki.  
Najwyższa funkcją mówi: „Druhna Szczepowa/Hufcowa – do mnie – wystąp”.

Szczepowa/Hufcowa podchodzi do sztandaru, klęka na prawym kolanie,  
całuje dolny róg sztandaru i mówi: „Ślubuję wierność sztandarowi”.  
Powstaje, bierze sztandar do ręki.

Szczepowa – daje komendę: „Poczet sztandarowy – wystąp”.  
Poczet sztandarowy podchodzi do sztandaru i składa ukłon harcerski.  
Szczepowa: „Oddaję Wam sztandar pod Waszą opiekę. Brońcie jego honoru.  
Bądźcie mu zawsze wierne”.  
Poczet sztandarowy: „Przyrzekamy że będziemy wiernie dbały o honor  
naszego sztandaru”.

Szczepowa podaje sztandar pocztowi sztandarowemu.  
Szczepowa daje komendę: „Szczep – do ślubowania – wystąp”.

Sztandarowa obniża sztandar, wszystkie instruktorki szczepu, podchodzą do  
sztandaru, i składają ukłon harcerski.  
Następnie, harcerki podchodzą i składają ukłon harcerski.

Komenda: „Całość na moją komendę – bacność”.

„Sztandarowi – cześć”.

Szczep staje na bacność, instruktorki składają ukłon harcerski.

Hymn Harcerski

Komenda: „Bacność”.

„Poczet – odmaszerować”.

## **10 WARTA**

Harcerka na warcie jest zawsze w pełnym nienagannym mundurze, z nakryciem głowy. Pełniąc służbę wartowniczą, harcerka jest czujna i nie zajmuje się niczym innym. Warta melduje się swoim zwierzchniczkom.

### **10.1 Warta honorowa**

Wartę honorową stanowi dowodząca i dwie wartowniczkki. Warta może się składać z większej ilości wartowniczek, przy czym musi to być liczba parzysta. Na warcie honorowej wartowniczkka stoi na bacność, zachowuje powagę. Dowodząca uważa, aby warta była odpowiednio często zmieniana.

Wartę honorową można pełnić:

- W kościele przy Grobie Pana Jezusa,
- Przy trumnie zmarłego,
- Przy pomniku Nieznanego Żołnierza.

Dowodząca wartą staje przed wartowniczkami i wydaje komendę: „Warta – bacność, za mną – marsz”.

Wartowniczkki maszerują za dowodzącą.

Na trzy kroki przed miejscem pełnienia warty dowodząca zatrzymuje się.

Wartowniczkki nie zatrzymując się dochodzą do miejsca warty. Dowodząca robi ukłon harcerski i, równocześnie z wartowniczkami, wykonuje w tył zwrot i odmaszerowuje.

Przy zmianie warty, dowodząca tak samo prowadzi zmianę do miejsca pełnienia warty. Kiedy dowodząca zatrzymuje się przed miejscem pełnienia warty, stojąca warta przesuwa się na zewnątrz. Zmiana wchodzi na miejsce poprzedniczek. Dowodząca robi ukłon harcerski, równocześnie z nową

zmianą wykonuje w tył zwrot i odprowadza poprzednie wartowniczkę. Na końcu wydaje komendę: „Warta – stój.”

# SPIS TREŚCI

|       |  |    |
|-------|--|----|
| 1     | ROZKAZODAWSTWO .....                       | 4  |
| 2     | POSTAWY.....                               | 5  |
| 2.1   | Postawa „Bacność” .....                    | 5  |
| 2.2   | Postawa baczna .....                       | 5  |
| 2.3   | Postawa swobodna „Spocznij” .....          | 5  |
| 2.4   | Pozdrowienie harcerskie z ukłonem.....     | 5  |
| 2.5   | Przyjmowanie postawy bacznej .....         | 5  |
| 2.6   | Przyjmowanie postawy „Bacność” .....       | 6  |
| 2.7   | Oddawanie honorów: .....                   | 6  |
| 3     | ZBIÓRKI.....                               | 7  |
| 3.1   | Występowanie .....                         | 8  |
| 3.2   | Wstępowanie .....                          | 8  |
| 3.3   | Rozejść się.....                           | 8  |
| 3.4   | Odliczanie .....                           | 9  |
| 3.5   | Zwroty.....                                | 9  |
| 3.5.1 | Dwójki .....                               | 10 |
| 3.5.2 | Trójki .....                               | 11 |
| 3.5.3 | Czwórki z szeregu .....                    | 12 |
| 3.5.4 | Czwórki z dwuszeregu .....                 | 13 |
| 3.6   | Marsz .....                                | 14 |
| 3.7   | Zatrzymywanie.....                         | 14 |
| 3.8   | Oddawanie honorów w marszu .....           | 14 |
| 3.9   | Wizytacje na zbiórkach.....                | 15 |
| 3.10  | Rozkazy .....                              | 15 |
| 4     | WYSTĄPIENIA NA ZEWNĄTRZ .....              | 15 |
| 5     | ZACHOWANIE SIĘ W CZASIE MSZY ŚWIĘTEJ ..... | 16 |
| 6     | APEL DRUŻYNY/OBOZU/BIWAKU .....            | 17 |

|       |  |    |
|-------|--|----|
| 6.1   | Meldowanie .....   | 17 |
| 6.2   | Rozkaz .....   | 18 |
| 6.3   | Flagi, Hymn .....  | 18 |
| 6.4   | Zakończenie apelu.....   | 19 |
| 7     | APEL KILKU JEDNOSTEK .....   | 19 |
| 7.1   | Meldowanie [ <i>patrz sekcja 6.1</i> ] .....                                     | 19 |
| 7.2   | Rozkaz [ <i>patrz sekcja 3.10 i 6.2</i> ].....                                   | 19 |
| 7.3   | Flagi, Hymn [ <i>patrz sekcja 6.3</i> ].....                                     | 19 |
| 7.4   | Zakończenie apelu.....   | 19 |
| 8     | PRYZRZECZENIE.....   | 19 |
| 9     | SZTANDAR .....   | 22 |
| 9.1   | Cześć sztandarowi.....   | 22 |
| 9.2   | Poczet sztandarowy .....   | 23 |
| 9.2.1 | Sztandar w marszu .....  | 24 |
| 9.2.2 | Trzymanie sztandaru na ramieniu.....   | 24 |
| 9.3   | Postawa przy sztandarze .....  | 25 |
| 9.3.1 | Trzymanie sztandaru w miejscu.....   | 25 |
| 9.3.2 | Prezentowanie sztandaru .....  | 25 |
| 9.3.3 | Trzymanie sztandaru na ramieniu.....   | 25 |
| 9.4   | Zmiana pocztu sztandarowego.....   | 25 |
| 9.5   | Zwroty ze sztandarem.....  | 26 |
| 9.6   | Wejście/wyjście ze sztandarem z Kościoła .....                                   | 26 |
| 9.7   | Poświęcenie sztandaru.....   | 26 |
| 9.7.1 | Wbijanie gwoździ.....  | 27 |
| 9.7.2 | Przekazanie sztandaru w czasie poświęcenia.....                                  | 27 |
| 9.7.3 | Przekazanie sztandaru nowej szczepowej /<br>hufcowej / komendantce chorągwi..... | 28 |
| 10    | WARTA .....  | 29 |
| 10.1  | Warta honorowa.....  | 29 |